

DE STEM VAN EEN ZACHTE STILTE

Naar I Koningen 19, 1-18

I

Over enkele dagen vallen de eerste kerstkaarten in de brievenbus. "Dat je toch vooral gezond mag blijven" en 'Goede gezondheid in 2010', zo zal de boodschap op veel kaarten weer luiden. En jaar na jaar verbaas ik me meer. En verwonder me over waarom gezondheid wel het hoogste goed lijkt in onze tijd. Ik weet zeker dat mijn of uw ouders en grootouders zoiets niet op hun kerstkaarten schreven. En als je dit soms voorzichtig ter sprake brengt, komt er menigmaal een reactie als: 'maar dat is toch ook het belangrijkste, een goede gezondheid!' Kun je hier wat tegen in brengen?

Zo vaak denk ik: terwijl de geglobaliseerde wereld alsmaar groter wordt, wordt hij ergens ook steeds kleiner. Meer en meer gaat voor steeds meer mensen alleen datgene wat zeer dichtbij is er werkelijk toe doen. Veel van wat dichtbij het 'ik' is, zoals gezondheid, lijkt welhaast heilig geworden. Of kijk naar de 'hyperouders', ook wel 'helicopterouders' genoemd, die van boven af overal waken over het geluk van hun kinderen. 'Maar kindje, zal mamma jouw veter eens even strikken, anders ga je nog vallen...', hoorde ik met de fiets passerend een moeder zeggen en mamma strikte de veter van het kind dat het dreigende ongeluk zelf nog niet had opgemerkt. En ik dacht: 'laat dat kind gewoon eens struikelen!' 'Oh nee, mijn kind mag niets overkomen. En al helemaal niet voetballen op het pleintje. Overal kunnen zomaar kinderlokkers schuilen. 'En zo groeit Koning Kind op in een gewatteerde wereld waarin hij zich geen buil kan vallen. Hij gaat het vanzelfsprekend vinden dat alleen het allerbeste goed genoeg voor hem is. Hij is het centrum van het universum, hij weet niet beter'(De Volkskrant 24-11-09). En is het vreemd dat sociologen - nu eenmaal nooit te benauwd voor een fors label - bij het gadeslaan van jonge twintigers spreken van een 'sociale tijdbom'? Als een 'grenzeloze generatie' zouden ze opgroeien, deze hedonistisch individuen, met nauwelijks belangstelling in elkaar en al helemaal niet voor de wereld en zijn problemen. Maar ze hunkeren naar gezag van hun ouders die nog steeds in alle gezag macht lijken te zien. Zij weten niet. En durven niet, een beetje gezag dat vertrouwen geeft. Gezag dat simpelweg zegt: 'tot hier mag je gaan, niet verder. Je bent me kostbaar en daarom ben ik nu even de baas'. Kun je dit eigenlijk wel zeggen in een gemeente die zich graag laat voorstaan op haar verzet tegen alle macht en die niet moe wordt zichzelf 'tegendraads' te noemen? Gezag? Hoezo, gezag?

II

Terwijl de wereld alsmaar groter wordt, gaat het individu alsmaar meer circelen rond zijn eigen positie. En schouwt het in de spiegel nog hoofdzakelijk het beeld van zichzelf. Allemaal evenzovele centra van het universum. Heilig middelpunt. Had de Russische schrijver Dostojevski (1821-1881), altijd bezig met de godsvraag en goed en kwaad, gelijk toen hij ooit schreef dat als God verdwijnt de mens zelf op de troon gaat zitten? Zijn wij in onze cultuur niet allemaal godjes geworden, nu een gemeenschappelijk-punt-van-oriëntatie-buiten-ons steeds meer ontbreekt? Niet per se de vraag of er een God bestaat, maar de gemeenschappelijke inspanning te doen alsof zou ons vast verder kunnen helpen. Want als wat werkelijk heilig is in de mist verkeert, grijpt wat ongetwijfeld kostbaar is dan niet gemakkelijk de kans zich deze positie toe te eigenen? Het zijn twee woorden: 'kostbaar' en 'heilig'. Maar zij lijken in onze cultuur veelvuldig verward te worden. Kinderen zijn kostbaar, zeker, maar zijn zij heilig? Gezondheid is kostbaar, zeker, maar heilig is zij niet. Eigen vrijheid is kostbaar, te kunnen zeggen wat je vindt, vrijheid van meningsuiting: het is allemaal kostbaar..., maar heilig? Als alles wat kostbaar is tot centrum van het universum wordt verklaard, gaan er veel universa op elkaar botsen. 'Korte lontjes'! Als je ook voortdurend je heiligdommen moet bewaken...

Het zou ons helpen in onze tijd als wij samen een punt terugvinden dat als het ware boven ons allen is, dat boven al onze individuele belangen uitgaat, een punt van waaruit met een kattepult als van David een barst wordt geschoten in onze spiegels: 'Hé, mijn zelfbeeld is in één keer niet meer helder, help ik verga...' 'Kalm, stil maar, ssst...: kijk, de wereld, kijk, mensen, vreemde mensen, ben niet bevreesd, ze stelen niet je kostbaarheden, vertrouw maar, ze breken niet in in je veilige wereld. Geloof ze niet, de luidruchtige goden die op je schouder zitten..., het zijn maar stammengoden, ze beloofden je veiligheid, ja, rozentuinen

beloven ze als je maar een beetje voor je eigen mensen opkomt en al helemaal voor wie zo dichtbij zijn. Stammengoden, huisgoden, bezweerders... 'Ongeloof zou de wereld goed doen!

III

Geen nood! De Schriften hebben er eeuwen over gedaan voor ze – als het over God ging - het kaf van het koren hadden gescheiden. In de lange ontstaansgeschiedenis van Israël, een literaire pracht van honderden jaren, overwint het de stammengoden en keert het zich toe tot dat punt dat we boven, buiten, onder ... in ons zouden wensen, dat ons allen optillende perspectief dat vertrouwen uitstraalt. Er zijn van die markerende momenten in Israëls geschiedenis waarin de ruis in het godsbeeld definitief verdwijnt. Zoals in dat aanvankelijk weerzin oogstende verhaal over het offer van Isaac door Abraham, waar een engel als het ware de hand stopt en zegt: 'Stop, dit is niet de God van je dichtbij belang, dit is geen stammengod die offers vraagt!' Als zo'n markerend moment lees ik ook het verhaal over Elia dat we zojuist hoorden. We zijn hier bij de Horeb. Deze berg waarheen God in een oude vertelling Mozes had verleid toen het volk, net bevrijd uit de slavernij, de moed begon op te geven omdat het niet wilde vloten met de vrijheid, zodat het weer begon terug te verlangen naar wat dichtbij was geweest, dat wat men in ieder geval als zekerheid had gekend: 'de vleespotten van Egypte'. Een verlangen, terug in de opgeslotenheid. 'Nee', zegt deze stem tot Mozes, en zij beveelt hem met klem aan nu door te gaan en verder te trekken uit wat vasthoudt, zeggend: 'Ik zal daar op een rots bij de Horeb staan'. Als een punt in de ruimte van de woestijn, een punt dat verleidt tot verder kijken, dóórgaan..., op een rots zal Hij staan, daar bij de berg, niet te hoog dus, niet te ver, geen autoriteit, geen macht op afstand, maar bijna op ooghoogte dus, maar wel dáár, niet hier... en al helemáál niet terug of toen...!

En nu staat Elia hier. Hij is moe. Hij heeft met de hebgoden afgerekend en hij wil dood. Zoals bij Mozes is het hem allemaal te zwaar, deze strijd tegen het gebrek aan moed, tegen het opgeslotene in de eigen wereld. En opnieuw is deze God die Mozes verleidde een Verlokker. Zo zacht als Hij is. Zoveel anders dan de tetterende goden van het gelijk, de goden van onze particuliere heiligdommen die zich koesteren in kaarslicht, de goden van Wall Street, zéker, maar niet zonder kleine bij- en zijkapelletjes in ons allemaal, de heiligdommetjes van onze tijd... Zoveel zachter – als in de stem van een zachte stilte – verschijnt God hier aan Elia. Stilte? Ja, het is alleen een fluisteren, zoals een zachte bries kan suizen... Waarom zou deze God hier trouwens luid spreken als was zijn spreken 'storm', 'aardbeving', 'vuur'? Hij vreest het vertoon, én de woorden! Werkelijk gezagvol spreken is heel zacht. Want alles was hier toch al gezegd, op deze berg Horeb: 'Heb God lief met heel je hart, met heel je verstand..., en je naaste als jezelf!' Daar kwam het toch op neer, dat spreken van weleer? Alles is bekend: je wordt een gelukkig mens als je je naaste ziet, als je je cirkels verbreekt, als je in je gebroken spiegels flarden van de wereld waarneemt en beetje bij beetje het zachte woord 'gerechtigheid-voor-allen' uit de splinters redt. Stammengoden praten veel en trekken de aandacht naar zichzelf toe. Maar deze vertrouwde, zachte stem is heilig omdat zij wegwijst van zichzelf, naar buiten toe, over grenzen heen, als een omzien naar mensen..., in stilte.

Zoals Jezus, zoveel eeuwen later, zich altijd wat terugtrekt in de stilte, zich zachtjes uit de voeten maakt, nadat de lamme is opgericht, met een stil, gezagvol woord. ('De lamme, lág die daar dan?' 'Ja, hij heeft daar altijd gelegen'). Het Heilige onttrekt zich aan het lawaai. Is schuw voor de spots. Gaat achterom.

Wij vonden de waarheid
Die door de hoofdingang
Moest binnentreden
Terug bij de zijdeur
Waar zij haar mantel
Had afgelegd, de ring
Van haar vinger geschoven.
En waar zij op ons had gewacht –
Zoals zij later zei –
Tot wij de deur gevonden hadden...

En zij daar stond –

Met blubber aan de schoenen,
Omdat daar geen bestrating is.

Ik denk dat ik dit jaar kaarten stuur met alleen zoiets als 'veel heil en zegen' erop...
Heil en zegen, aan u allen!

Pieter van Hoof 13 december 2009